

na to kako određeni pojam koristimo u Crkvi. Teolozi i biblijski znanstvenici moraju nastaviti vjerno raditi na daljnjem egzegetskom proučavanju ovih konceptata u njihovu kontekstu tako da Mesijino učenje može ostati svježije i jasno u svim kulturama i novim naraštajima. Zahvalan sam da nam je Matthew Bates kroz svoje proučavanje pojma πίστις, kao odanosti ili vjernosti, dao tako dobar primjer egzegetskog otkrivanja i preustroja naizgled uobičajenog pojma. Čitatelji će sami za sebe odlučiti hoće li općenito odbaciti pojam „vjera“ i zamijeniti je „odanošću“ ili će radije zadržati isti pojam, ali uz izrazitije razumijevanje njegova punog značenja. Naposljetku, egzegeza pojedinih tekstova u kojima se pojavljuje izraz πίστις nadalje će se trebati više baviti argumentima koji daju prednost ideji odanosti/lojalnosti.

Gregory S. Thellman
s engleskog prevela Dalia Matijević

N. T. Wright

Jednostavno kršćanin

Beč: EEM, 2019., str. 226.

U izdanju Eastern European Mission, a na zamolbu Biblijskog instituta, početkom 2019. godine objavljena je knjiga poznatoga kršćanskog autora N.T. Wrighta *Jednostavno kršćanin*. Knjiga je prijevod engleskog izdanja *Simply Christian*, objavljenog 2006. godine. Preveo ju je Damir Kramarić, a izdanje na hrvatskom jeziku može se besplatno dobiti na Biblijskom institutu.

Knjiga se sastoji od uvoda, šesnaest poglavlja te svojevrsnog zaključka. U prvome dijelu pod naslovom „Odjeci glasa“ Wright istražuje četiri područja suvremenih težnji: pravednost, duhovnost, odnose i ljepotu. Wright napominje kako govoreći o te četiri teme daje u prvome dijelu tek djelomičan odgovor, a cjelovitiji odgovor razvija se kako se knjiga primiče kraju. Drugi dio „Gledajući u sunce“, koji sadrži šest poglavlja, raspravlja o središnjem kršćanskom vjerovanju u Boga – Boga koji je otkriven u Isusu pozvao židovski narod da bude njegovo sredstvo u planu spasenja i ponovnom oblikovanju svog stvorenja. Wright također po dva poglavlja posvećuje Isusu i dva Duhu Svetom. Treći dio „Odsjaj slike“, također kroz šest poglavlja, praktično opisuje kako u praksi izgleda slijediti Isusa, biti nadahnut njegovim Duhom i promicati Božji plan za njegovo stvorenje.

Prvo poglavlje „Pomirenje sa svijetom“, kojim počinje prvi dio knjige, ističe kako svi znamo da postoji nešto što se zove pravednost, ali joj se ne možemo približiti. Osjećaj pravednosti dolazi u paketu ljudskosti, kada doživimo nepravdu, to nas boli, ali Wright postavlja pitanje zašto ne možemo popraviti nepravdu? Štoviše, unatoč svim nastojanjima, pravda i pravednost kao da nam klizi kroz

prste. Svijet je često nepravedno mjesto, a suočeni s nekim događajima, tragedijama, ne možemo ne reći „to nije u redu“! I tako kao da se vrtimo u začaranom krugu: svjesni smo nepravde, želimo je ispraviti, ali ne uspijevamo. Wright dalje raspravlja o tri načina nošenja s ovom težnjom. Prvi je način reći da je sve to dječja maštarija i da se jednostavno moramo priviknuti na život u svijetu kakav jest. Drugi je način reći kako je to san o nekom potpuno drukčijem svijetu kojem istinski pripadamo, u kojeg možemo pobjeći u svojim snovima u nadi da ćemo jednom tamo pobjeći zauvijek, ali taj svijet ima malo dodirnih točaka s ovim našim svijetom. Treći je način ustvrditi kako je razlog zašto sanjamo taj san zato što postoji netko tko nam govori o stanju sadašnjeg svijeta i želi da ovaj svijet povрати na početak i izbavi svoje stvorenje od sadašnjeg stanja stvari. I to je mogućnost koju su prihvale tri velike religiozne tradicije. A ova knjiga, kao što Wright ističe, napisana je da bi objasnila i preporučila tradiciju zvanu kršćanstvo. Wright ističe Isusovu težnju za pravednošću, kao i to da bi ta težnja trebala krasiti Isusove sljedbenike koji su kroz povijest bili i dio problema i dio rješenja.

Drugo poglavlje „Skriveni izvor“ raspravlja težnju ljudi za duhovnošću. Wright napominje kako filozofija materijalizma, koja je oblikovala naš svijet posljednjih dvjestotinjak godina, nije uspjela zagušiti skriveni izvor duhovnosti koji žubori u ljudskim srcima i društvima. Zahvaljujući njoj, milijuni ljudi na Zapadu uživali su u privremenoj razdvojenosti od religiozne smetnje koja je postala mala podstavka svakodnevnog života. No Wright ističe kako ta duhovnost u raznim zdravim i nezdravim oblicima zahvaća sve veći broj ljudi i izbija na površinu. Štoviše Wright ističe kako je duhovnost u raznim oblicima, unatoč svemu, bila i jest stalan čimbenik ljudskih života. Kako to objasniti? Neki smatraju kako činjenica da su ljudi gladni duhovnosti ne dokazuje ništa budući da je ona rezultat psiholoških sila. Drugi, pak, smatraju da je za to odgovoran religiozni gen u čovjeku, a treći duhovnost poništavaju relativizmom i samim time dovode mogućnost istine pod upitnik. No Wright nudi i četvrti pristup, onaj u kojem se ta glad pripisuje postojanju božanstva koje doziva svoje stvorenje i otkriva mu se.

Treće poglavlje „Stvoreni jedno za drugo“ raspravlja ljudsku težnju za odnosima kao o još jednom glasu koji nas odnekud doziva i vodi nekamo kamo bismo htjeli poći. No, kao i u dva prethodna slučaja, nailazimo na paradoks: u nama postoji težnja za odnosima, ali nikako da shvatimo kako ih učiniti ispravnima. Većina ljudi ne želi potpunu i dugotrajnu samoću, a čak i oni koji se osamljuju iz raznoraznih razloga, svjesni su da to nije normalno. Wright nadalje uspoređuje odnose u zapadnjačkom svijetu s onima u, primjerice, Africi koje karakterizira snažan osjećaj solidarnosti i krhkost suvremenih demokracija, zaključujući da od najintimnijih odnosa do onih na najširoj osnovi nailazimo na istu stvar: znamo da smo stvoreni živjeti zajedno, ali otkrivamo da je to puno teže nego što se može i zamisliti. Wright se dotiče i pitanja seksualnosti i pitanja (ne)postojanja razlika

među spolovima, kao i pitanja smrti koja naše odnose privodi kraju. Poglavlje završava promišljanjem o tome što znači biti slika Božja te kako je ljudski neposluh prema Bogu doveo do narušavanja odnosa između ljudi i prema stvorenju.

Četvrto poglavlje „Za ljepotu zemlje“ Wright počinje izmišljenim slučajem, gdje jedna osoba slučajno otkriva notne stranice napisane za glasovir koje je napisao Mozart. Muzika je predivna, ali je vidljivo da dio skladbe uključuje drugi instrument za koji zapis skladbe ne postoji. Upravo ta nepotpunost opisuje naš položaj u odnosu na ljepotu jer odjek glasa koji nam govori o ljepoti ukazuje na to da postoji nešto više od ovoga što sada nazivamo prekrasnim. A to nas pak čini nezadovoljnima. Promišljajući o ljepoti kao o nečemu što nas istovremeno poziva iz nas samih, ali i budi u nama duboke osjećaje, Wright nakratko objašnjava platonistički pogled na svijet te zaključuje kako takvo shvaćanje u konačnici vodi do zaključka da je sadašnji svijet loš u sebi. Nasuprot tomu, tri velike monoteističke religije tvrde da je sadašnji svijet dobro stvorenje dobrog Boga, a nebo i zemlja puni su slave, slave koja tvrdokorno odbija biti smanjena na osjećaje ljudi koji je primjećuju. No pitanje je čija je to slava? U ostatku poglavlja Wright raspravlja o slavi dobroga Stvoritelja koji žudi vratiti svijet u dobar poredak stvari za koji je stvoren. Iako je prepun bola, sadašnji je svijet putokaz prema većoj ljepoti i dubljoj istini. Upravo je istina sadržaj ostatka poglavlja.

Petim poglavljem „Bog“ počinje drugi dio knjige u kojem Wright govori o Bogu. Ako je u prvome dijelu bilo govora o žudnjama koje postoje u ljudima, u ovom dijelu Wright nas usmjerava na Boga kao izvor tih težnji i dozivanja. Jedna od ključnih misli ovog poglavlja jest ta da, budući da Bog (ako postoji) nije objekt unutar našeg svijeta pa čak ni ideja unutar našeg intelektualnog svijeta, možemo istraživati prema središtu labirinta koliko god nas je volja, ali središte nikada nećemo dosegnuti vlastitim naporima. Spoznati Boga jedino je moguće ako Bog nahrupi iz središta labirinta vlastitom željom. Wright nadalje raspravlja o značenju pojmova „neba“ i „zemlje“ ističući tri načina kako možemo protumačiti odnos između neba (kao Božjeg prostora) i zemlje (kao našeg prostora). Prvi način jest panteizam, odnosno stoicizam, odnosno panenteizam. Drugi je način epikureizam, odnosno gnosticizam, odnosno deizam. Treći način nalazi se unutar klasičnog judaizma i kršćanstva, gdje nebo i zemlja ne dijele iste granice niti su odijeljeni velikim bezdanom, već se preklapaju i prepliću na puno različitih načina. U ostatku poglavlja Wright dodatno razlaže ovu ideju.

Šesto poglavlje „Izrael“ nastavlja se na peto poglavlje i ideju o preklapanju neba i zemlje. Budući da se Bog odlučio pozabaviti zlom, to je učinio tako što je pozvao Abrahama. Stoga, Wright raspravlja o važnosti izraelskog naroda unutar kojeg se u konačnici rodio i Isus Krist. On zagovara tvrdnju kako su Abraham i njegovo potomstvo izabrano sredstvo preko kojeg će Bog nekako pomiriti svijet sa sobom. Ističući kako priča o Izraelu u svom središtu nosi jednu temu koja se

stalno ponavlja: ropstvo, izlazak, izgnanstvo i obnovu, Wright se u ostatku poglavlja usmjerava na četiri teme koje se vrte oko priče o Izraelu: kralj, hram, Tora, novo stvorenje. Poglavlje završava sljedećom mišlju koja služi kao uvod u iduće poglavlje: „ne moraju se samo zemlja i nebo spojiti, već i Božja budućnost i Božja sadašnjost“ (str. 89).

Sedmo poglavlje „Isus: dolazak Kraljevstva Božjeg“ usmjerava se na Isusa kao donositelja neba na zemlju – Kraljevstva Božjeg. U prvome redu, Wright ustvrđuje kako su se u Isusu iz Nazareta jednom zauvijek spojili nebo i zemlja, tako da mjesto gdje su ta dva prostora spojena više nije hram u Jeruzalemu, već Isus glavom i bradom. Nadalje, Wright se bavi sljedećim pitanjem: Isus je bio Židov 1. stoljeća, ali kakva vrsta prvostoljetnog Židova? Nakon kraće rasprave o kantskim evanđeljima nasuprot ostalim povijesnim izvorima o Isusu, Wright se usmjerava na temu kraljevstva Božjeg. Pojašnjavajući kako je dolazak Kraljevstva opisan u hebrejskoj Bibliji, Wright sažima dolazak Kraljevstva kao prodor Božje budućnosti u sadašnjost i dolazak neba na zemlju.

Osmo poglavlje „Isus: spasenje i obnova“ nastavlja temu iz prethodnog poglavlja o Isusovu spasonosnom djelovanju. Isusov govor o sebi kao Sinu Božjem bio je kodirani način govora o sebi kao o Mesiji – Kristu. Ukratko sažimajući mesijanska očekivanja Isusova vremena, Wright nadalje raspravlja kako su Isusovi sljedbenici Isusa pozdravili kao Mesiju iako nije u cijelosti ispunio ta očekivanja. U tom smislu Wright dalje obrazlaže Isusovo spajanje slika kralja i slugu patnika iz Izaije, Isusovo djelovanje protiv hrama za blagdan Pashe, kao i Isusovu smrt kao čin spasenja Božjeg naroda i cijelog svijeta ne samo od političkih neprijatelja već od zla kao takva, od grijeha koji ih je podjarmio. Govoreći o uskrsnuću, Wright pojašnjava njegovu važnost, sažima određene teorije koje su, ili negirale Isusovu smrt, ili uskrsnuće, objašnjava različitost ideje tjelesnog uskrsnuća od ostalih religija i ističe uskrsnuće kao jedinstveni povijesni događaj. Za Wrighta, uskrsnuće predstavlja „život nakon života nakon smrti“ (str. 112) te ima smisla jedino u sklopu klasičnoga židovskog pogleda na svijet, tj. ideje preklapanja neba i zemlje. Na kraju poglavlja, Wright raspravlja o razvoju ideje „božanskog mesije“ u ranom kršćanstvu kroz prizmu kategorija Tore, riječi, mudrosti i Duha. Također, Wright se upušta u raspravu oko toga kako je i na koji način Isus bio svjestan onoga tko on jest.

Deveto poglavlje „Božji životvorni dah“ je kraće poglavlje u kojem Wright promišlja važnost silaska Duha Svetog za službu Crkve. Jer, „smisao je Duha osobiti Isusove sljedbenike da svijetu odnesu vijest o njemu kao Gospodinu, o njegovoj pobjedi nad silama tame i novom svijetu koji se otvorio, a mi pomažemo u tom ostvarivanju“ (str. 119). Primanjem Duha mi donekle možemo postati ono što je bio Isus: dio Božje budućnosti koja dolazi u sadašnjost i mjesto susreta neba i zemlje.

Deseto poglavlje i zadnje u ovome dijelu „Život po Duhu“ Wright nastavlja govoriti o Duhu, osvrćući se na poveznicu između Pedesetnice, davanja Tore i ispunjavanja Tore životom po Duhu. Wright također povezuje i izraze „Božja Riječ“ i „Božja mudrost“ s djelovanjem Božjeg Duha. Riječ je nositelj Duha po kojem dolazi novi život, a Božja mudrost, koja je u židovskoj misli smatrana Božjim sredstvom pri stvaranju, povezuje se s Isusom kao izvorom te mudrosti. U nastavku poglavlja Wright se ponovno vraća na temu Duha, ističući kako je Božji Duh odgovor na četiri pitanja kojima je ova knjiga započeta: preuređenje stvaranja kroz Božjeg Duha donijet će tu neviđenu ljepotu stvaranju; po Duhu Bog nam nudi svježiji oblik odnosa sa sobom; Duh nam donosi ispunjenje za duhovnošću životom u obje dimenzije Božjeg stvorenog reda; i, konačno, djelovanje Božjeg Duha opravdava vjernike i najava je pravednosti koja će zavladati u stvaranju. Poglavlje završava svojevrsnim sažetkom drugog dijela.

Jedanaestim poglavljem „Slavljenje“ počinje treći i posljednji dio knjige. Kao polaznu točku poglavlja, Wright ističe Otkrivenje 4-5, i posebice izraz „otvorena vrata neba“ (Otk 4,1) kao još jedan dokaz isprepletenosti neba i zemlje, tj. Božje blizine. Slavljenje se definira kao priznavanje neke ili nečije vrijednosti, a Wright ističe kako nam ta poglavlja daju sliku Božjeg svijeta kakav već jest unutar nebeske dimenzije i svijeta kakav bi trebao biti. Iz toga slijedi da je slavljenje koje Crkva čini usred ovog svijeta u rasulu čin vjere i najava za ono što će doći, a sam Bog nas poziva da se priključimo tom slavljenju u nebu koje se trenutno odvija. No kako slaviti Boga? Wright se usmjerava na dvije aktivnosti: čitanje Biblije na glas i Gospodnju večeru ili Euharistiju.

Dvanaesto poglavlje „Molitva“ počinje promišljanjem o značaju molitve „Oče naš“ budući da ona odražava ono što je Isus činio kroz svoju službu, no jednako tako poziva nas na sudjelovanje. Wright nadalje razmatra važnost molitve kroz ideju preklapanja neba i zemlje, no ujedno se osvrće i na značenje molitve za panteista i deista. Nakon toga, Wright se usmjerava na korisnost i ograničenja liturgijskih molitava i molitava izrečenih vlastitim riječima, a poglavlje završava razmatranjem još nekih svetopisamskih primjera molitava.

Trinaesto poglavlje „Knjiga nadahnuta Bogom“ uvodi nas u Wrightova razmišljanja o Bibliji. Na početku poglavlja Wright iznosi opaske poput „S Biblijom nema pregovora“ i „Ne možete bez nje iako je previše kršćana zaboravilo što činiti s njom“ te ističe kako je povijest kršćanstva zagađena načinima čitanja Biblije, što je znalo dovesti do toga da joj budu začepljena usta. Nakon toga, Wright daje kratak pregled nastanka, sastavljanja i podjele Biblije te se usmjerava na pitanje zašto je važna. U raspravi o važnosti Biblije usmjerava se na pitanje njezina nadahnuća, nezabludivosti i nepogrešivosti.

Četrnaesto poglavlje „Priča i zadatak“ bavi se temom autoriteta Biblije. Prema Wrightu, Biblija jest autoritativni instrument onoga što je Bog postigao kroz

Isusa. Ona nije samo autoritativni opis plana spasenja, već ona jest dio spasenja, a njezin autoritet Wright vidi kao autoritet ljubavne priče u kojoj smo pozvani sudjelovati donoseći odluke unutar te priče dok se ona kreće prema svome odredištu. Wright također Bibliju promatra kroz prizmu preklapanja neba i zemlje budući da je Biblija jedno od mjesta na kojima je Bog obećao susresti se sa svojim narodom. Stoga, Bog govori kroz svoje Pismo: kako Crkvi tako i kroz Crkvu cijelome svijetu. Što se tiče tumačenja Biblije, Wright smatra da je smisao propovijedanja razumjeti što Pismo govori u izvornom kontekstu i prenijeti to značenje slušateljima u njihovo vrijeme. Wright smatra da je subjektivnost u slušanju Božjega glasa potrebna, ali jednako tako naše slušanje Pisma treba biti provjereno kroz upućivanje na druge kršćane iz prošlosti i sadašnjosti, kao i na druge dijelove Pisma. U svemu tome Wright ističe kako je ključna stvar tumačenja Pisma učiniti nas predstavnicima novog svijeta, tj. Pismo postoji kako bi nam pomoglo da ugledamo zadatak pred sobom i postanemo vrsta ljudi kroz koje se taj zadatak može pokušati i ostvariti. U ostatku poglavlja Wright odgovara na pitanje kako tumačiti Pismo.

Petnaesto poglavlje „Vjerovanje i pripadnost“ bavi se temom Crkve i u njemu Wright razmatra pitanja što je Crkva, tko joj pripada i kako te čemu ona služi. Pritom, Wright se služi slikama „Crkva kao rijeka“ i „Crkva kao sjeme“. Ističe kako je „Crkva pozvana činiti Kristovo djelo, biti sredstvo njegovih djela u svijetu i za njega“ i na tom tragu Wright promišlja ideju Crkve kao obitelji koja ima određenu misiju. U ostatku poglavlja Wright nam donosi što znači za vjernika u praksi sudjelovanje u Božjoj misiji kroz promišljanje pojmova kao što su vjera, oprostjenje, opravdanje, rođenje, slavljenje, zajedništvo itd., a poglavlje završava govorom o značaju i važnosti vodenog krštenja.

U posljednjem, šesnaestom poglavlju „Novo stvorenje, kreće sada“ Wright nas odmah na početku podsjeća da smisao svega nije otići na nebo poslije smrti. Naprotiv, cilj je svega pomirenje stvorenja jer je Bog stvorio nebo i zemlju da se preklapaju u potpunosti, veličanstveno i sasvim. Božja priča završava silaskom nebeskog Jeruzalema (Otkrivenje 21,3), kada nebo i zemlja postaju jedno. Stoga, Bog poziva svoju Crkvu da u sadašnjosti živi u svjetlu te budućnosti budući da je pokrenuo stvaranje novog stvorenja u sadašnjosti. Na tom tragu Wright promišlja u uskrsnuću kao o životu poslije smrti te što uopće znači kršćanska vizija spasenja, pritom se koristeći raznim temama koje je ranije iznio u knjizi.

Knjiga nema zaključka, već završava s dijelom nazvanim „Učiniti sljedeći korak“, gdje Wright ističe kako je ova knjiga zagrebala po površini velikog broja tema, te poziva čitatelje na dublje bavljenje njima tako što im preporučuje određenu literaturu. No više od istraživanja, Wright poziva čitatelja da se priključi Crkvi kao zajednici vjere kroz sliku glazbe. „Kao što bismo mogli reći nekome tko tek započinje uživati u glazbi: nemoj je samo slušati, pronađi neko glazbalo ili

orkestar i priključi se“ (str. 226).

Vežano uz Wrighta postoji šala koja kaže da je napisao više knjiga nego što ih je pročitao. I, uistinu, bavljenje njegovim opusom predstavlja punovremeni posao. To ističem zato što je zbog svoje produktivnosti postao izrazito poznat teolog, no isto tako i kontroverzan u nekim područjima i temama. Stoga, čitatelj, koji je bolje upoznat s njegovim radom, u ovoj će knjizi pronaći neke teme koje će ga asocirati na neka druga njegova djela, dok će čitatelj, koji je slabije ili nikako nije upoznat s njegovim djelom, u ovoj knjizi naići na neke teme koje baš neće moći u potpunosti shvatiti. Jer, kao što je poznato, nemoguće je u jednoj knjizi reći sve. Knjiga je napisana kako bi preporučila kršćanstvo onima koji su „izvan vjere“ te ga dodatno objasnila onima koji „su unutra“, što znači da je knjiga apologetsko-evangelizacijskog karaktera. U pravilu, svako poglavlje započinje nekom pričom, slikom ili primjerom koja autoru služi kao primjer za temu poglavlja. Jezik knjige nije stručan, što podrazumijeva da je štivo namijenjeno široj populaciji. No česta uporaba slika, primjera i priča, čitatelju može otežati praćenje tijeka misli autora. Drugim riječima, ponekad je potrebno malo zastati i pokušati shvatiti kako je određeni primjer ili slika povezan s tvrdnjama koje ju prate.

Od pozitivnih stvari valja istaknuti Wrightovo inzistiranje da je Biblija priča, isticanje uloge i važnosti Izraela (nešto što ponekad nedostaje u novozavjetnoj teologiji) te inzistiranje na ideji preklapanja neba i zemlje i prodoru Božje budućnosti u sadašnjost. Te su dvije stvari u biti ključne niti koje povezuju sve ono što Wright piše u ovoj knjizi. Takvo razumijevanje Wrightu omogućuje da promišlja o ulozi Biblije i misiji Crkve u Božjem planu spasenja i ukaže na mnoge anomalije koje postoje u kršćanstvu. Iz te perspektive, knjiga je „suho zlato“.

S druge strane, moram priznati da ne razumijem u potpunosti autorovo gledište na Bibliju. I dok je njegovo poimanje autoriteta Biblije razumljivo (14. pogl.), njegovo razumijevanje ideja nepogrešivosti i nezabludivosti Biblije (13. pogl.) baš i nije. Možda razlog leži u tome što ovim temama ne posvećuje previše teksta. Nadalje, kada u osmom poglavlju govori o ideji božanskog mesije, ističe kako je Isusova spoznaja božanstva temeljena na pozivu. Odatle proizlazi da je Isus rastao u svojoj spoznaji božanstva tako što se čitajući Pisma pronašao u određenim tekstovima te se osjetio pozvanim da radi one stvari koje su u Pismu podrazumijevale ono što Bog jest i ono što Bog čini. Wright ovime ne oduzima niti umanjuje božansku narav Isusa, no kako raspravi o ovoj temi posvećuje malo prostora, dublja analiza i reakcija na ove tvrdnje nije primjerena. Nadalje, kad u šesnaestom poglavlju govori o radu na iscjeljenju i restorativnoj pravdi, Wright to promatra kroz prizmu društvenog djelovanja. To je u redu ako je to protuteža drugoj krajnosti koja promatra spasenje kao nešto individualno i duhovno, bez stvarnog učinka na svijet oko sebe. No jednako tako može postati druga krajnost u kojoj društveno-politička aktivnost u ime Krista može zanemariti činjenicu da

je ishodište društvene nepravde sam čovjek. Promjena nabolje nije moguća bez promjene samoga čovjeka (čitaj: novog rođenja). U protivnom, zapadamo u žabokrečinu zvanu „socijalno evanđelje“. I, konačno, smatram da je korištenje izraza „Palestina“ promašaj jer, osim što taj pojam nastaje u prvoj polovici 2. stoljeća, on je danas poprimio iskrivljeno značenje koje čitatelj može, čitajući ovu knjigu, unijeti u Isusov kontekst. Jednako tako, spomen islama kao „daljnjeg rođaka judaizma i kršćanstva“ (str. 16) te „otudene sestre“ (str. 66) nikako ne stoji jer, ako maknemo naočale političke korektnosti, islam osim što posuđuje od judaizma i kršćanstva pojmove, priče i ideje, nema ništa zajedničko s njima. Islam nije niti „rođak“ niti „sestra“ judaizmu i kršćanstvu, već „stranac“. Vrijedi i obrnuto, judaizam i kršćanstvo su „stranci“ za islam.

Kad se sve zbroji i oduzme, knjiga *Jednostavno kršćanin* vrhunsko je djelo koje vrijedi pročitati i kao takva primjerena je za širi krug čitatelja. Osim što je apologetsko-evangelizacijskog karaktera, služi kao izvrstan vodič u Bibliju sažimajući osnovne postulate biblijske priče koje često ni sami kršćani nisu svjesni. U tom kontekstu posebno su vrijedna poglavlja pet i šest te poglavlja od trinaestog do petnaestog koja se bave temom Biblije i Crkve. Nema sumnje da će ovo biti rado čitana knjiga, a jedino ostaje žal što prevoditelji nisu preveli podnaslove unutar poglavlja.

Ervin Budiselić

Stanley J. Grenz i Roger E. Olson

Komu treba teologija?

Biblijski institut, Zagreb, 2018. str. 208

Biblijski institut preveo je i objavio knjigu koju su izvorno napisala dvojica produktivnih i popularnih američkih teologa na engleskom jeziku i koju je 1996. godine objavila poznata američka izdavačka kuća Inter Varsity Press. Naslov knjige odmah otkriva da autori nastoje odgovoriti na važno pitanje „Komu treba teologija?“, a zvuči kao retoričko pitanje koje se može čuti kod mnogih vjernika: „Komu (uopće) treba teologija?“ Na početku samog uvoda u knjigu autori ukazuju na to da su svjesni činjenice da u mnogih kršćana postoji hladnoća pa čak i neprijateljstvo prema teologiji, što zapravo proizlazi iz nerazumijevanja što je teologija, čemu služi i kome je potrebna.

Već u prvom poglavlju autori ističu da je svatko teolog te tako razbijaju iluziju da je teologija nešto čime se bave samo ljudi na visokim teološkim učilištima. Oni tvrde: „Svatko tko razmišlja o konačnim životnim pitanjima – uključujući pitanja o Bogu i našem odnosu s Bogom – jest teolog“ (14). Objašnjavaju da se teologijom neizbježno bave svi kršćani koji razmišljaju, ne samo o vječnim pitanjima nego i o značenju Božje Riječi i kako ona objašnjava život i daje mu smisao